

Голас

Радзімы

№ 33
(2591)

20 жніўня 1998 г.
Выдаецца з 1955 г.

Цана 2000 рублёў.

БЕЛАРУСКАЯ

ФУНДАМЕНТАЛЬНАЯ НАВУКА

Я САБЕ ЎЖО ЎСЁ ДАКАЗАЎ?

Імя дырэктара Інстытута ядзернай фізікі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Уладзіміра БАРЫШЭЎСКАГА непарыўна звязана з распрацоўкай савецкай стратэгічнай абароннай ініцыятывы. Пасля пачатку перагаворнага працэсу паміж Амерыкай і СССР ён прымаў удзел у савецка-амерыканскім эксперыменце на крэйсерах "Слава" па дыстанцыйнаму выяўленню ядзерных боегалоўак, уваходзіў у склад навуковай эліты айчыннага ваенна-прамысловага комплексу. Сёння група вучоных-фізікаў, якую ўзначальвае Барышэўскі, пачынае серыю эксперымантаў у галіне стварэння прынцыпова новага класа аб'ёмных лазераў на свабодных электронах, што дазваляць ім заняць вядучае месца ў гэтым напрамку сусветнай навуцы.

— Уладзімір Рыгоравіч, як бы вы ацанілі сённяшні стан беларускай навуцы?

— Я лічу, што яна знаходзіцца ў глыбокім крызісе, зрэшты, як і эканоміка, ды і практычна любая

іншая сфера нашага жыцця. Да пачатку перабудовы ў развіццё беларускай навуцы рабіліся сур'ёзныя інвестыцыі, і, дзякуючы гэтым уліванням, у краіне была створана сур'ёзная навуковая база, якой мы карыстаемся да гэтага часу. Калі б так працягвалася яшчэ дваццаць-трыццаць гадоў, тут стварылася б самастойнае інтэлектуальнае супольніцтва па прыкладу тых, што існуюць у невялікіх высокаразвітых еўрапейскіх краінах. У нас жа атрымалася ўсё па-іншаму: стан навуцы можна ацаніць як катастрафічны, і, каб яго змяніць, неабходна воля тых, хто фарміруе дзяржаўную палітыку.

— Як вы лічыце, вытокі гэтага крызісу трэба шукаць толькі ў эканамічных прычынах ці справа ў адсутнасці таленавітых людзей?

— Кожны год на фізфак прыходзяць сотні студэнтаў, і зусім незалежна ад сітуацыі ў дзяржаве з агульнай колькасці гэтых юнакоў абавязкова ёсць

(Заканчэнне на 3-й стар.).

НАЛІБОЦКАЯ НАВЕЛА

Калі вакол хутара Юрэвіча секлі лес, маці Леанарда Робертавіча, у той час лесніка Івянецкага лясніцтва Валожынскага лясгаса, хадзіла з пакоя ў пакой, нервова цярэбчы фартух, і раз-пораз падыходзіла да акна. Зірнуўшы на лесарубаў, што мітусліся на паляны, цяжка ўздыхала. Затым выходзіла ў двор, нібы па гаспадарчай

патрэбе, і, схаваўшыся за хлёў, назірала адтуль за работай людзей. Выццё бензапіл, глухія ўдары сякер і, як ёй здавалася, са стогнам падаючыя дрэвы рэзалі слых жанчыны, прывыкшай да лясноў цішыні. Яна спяшалася схавацца ад гэтага шуму ў сценах свайго дома. А вечарам, калі сын вярнуўся дамоў, выказала яму тут жа з парога ўсю горыч, што накіпілася за дзень. Леанард пакепіваў са старой, маўляў, быў некалі лес ваш — юрэвіцкі, а цяпер наш — дзяржаўны. Маці з прыкрасцю махнула рукой і ледзь чутна вымавіла: "Падрубі корань, і дрэва засохне".

Хутар ў глыбіні Налібоцкай пушчы заснаваў яшчэ прадзед Леанарда Робертавіча. Сабраў грошай і выкупіў у братоў Тышкевічаў 60 дзесяцін лесу. Высек дзялянку, распрацаваў і паставіў цін лесу. Сталі Юрэвічы заможнымі хутаранамі. А затым прыйшоў час і Леанарда, але "польскі час" скончыўся. Калектывізацыя паглынула хутаран як праслойку сялянства. Выключэннем аказалася

сям'я Юрэвічаў. У 35-м годзе гаспадыня пахавала мужа, застаўшыся сярод лесу з чатырма дзецьмі. У 13-гадовым узросце Леанард стаў выконваць усю бацькоўскую працу. Малодшыя сёстры дапамагалі маці. Удаву з дзецьмі не сталі высяляць з хутара. Аднак зямлю абрэзалі, пакінуўшы толькі невялікі надзел вакол дома. Цяжкая пара настала для ўдовай хутаранкі. Але нават пасля смерці мужа ў гаспадарцы Юрэвічаў вадзілася да 12 гадоў рознай жыўнасці. А ў гэты час — як выкарміць хаця б пару парасят? Уззяў Леанард бацькоўскае ружжо (як гэта яго яшчэ не канфіс-

ХУТАРАНІН

кавалі? Відаць не трапілася на вочы сельсаветчыкам), дастаў патроны і пайшоў на паляўнічы промысел.

А давлялося яму ў жыцці паспытаць усяго ў дастатку. Ваіна не абышла бокам лясны хутар. Аб тым, што немцы плануюць правесці карныя аперацыі супраць партызан і што іх сядзіба трапляе ў зону ваенных дзеянняў, гаспадыня паведаміў украінец-паліцэйскі. Нядоўга думаючы, сабрала самае неабходнае. Дакументы (сярод якіх пасведчанне на права валодання лесам) закапала на агародзе і падалася з дзецьмі ў суседнюю вёску да блізкіх сваякоў. Вяртацца ж давлялося на папалішча.

Не ў характары Юрэвічаў блукаць па кутак. Ды і зямля з лесам — гэта іх крэўнае, палітае — там яе мужа і свёкра. У гэтым доме нарадзіла чацвярых. "Тут нам і быць", — вырашыла. Сабралі ацалелы скарб. Выкапалі зямлянку. Бацькоўскае ружжо цяпер стала пастаянным спадарожнікам юнака, а паляўнічыя гісторыі — прадметам гутарак з мужыкамі з навакольных вёсак.

Неяк на Каляды, у 1944 годзе, пайшоў Леанард на паляванне. Мароз абпальваў лёгкія і шчокі. Прабіраючыся па глыбокім снезе, шукаў следы звера і ў думках уяўляў, як абрадуецца хатнія, калі ён вернецца дамоў не з пустымі рукамі. Маці зварыць мясны булён, будзе добра прасмажанае на вогнішчы мяса. Голад маляваў у думках розныя стравы. Да рэальнасці яго вярнуў нейкі незразумелы трэск пад нагамі. Ён і не заўважыў, як прыйшоў да рачулікі — месца вадаполю ляснога звера. Вось і ахвяра. Вялізны дзік выходзіў з зараснікаў арэшніка, накіроўваючыся прама на Леанарда. Звер яшчэ не заўважыў паляўнічага. Ды і вецер дзьмуў не з боку чалавека. Пасля першага выстрала дзік захрыпеў і кінуўся да выратавальнага гушчара. Другая куля аказа-

(Заканчэнне на 3-й стар.).

МУЗЕІ

ВАЛЕНЦІЙ ВАНЬКОВІЧ ВЯРТАЕЦЦА НА РАДЗІМУ

ума, факультэт вольных мастацтваў Полацкай акадэміі, факультэт літаратуры і мастацтва Віленскага ўніверсітэта і Пецярска-бургскую акадэмію мастацтваў, куды, дарэчы, быў накіраваны рашэннем Савета Віленскага ўніверсітэта і за кошт навучальнай установы.

Валенцій Ваньковіч быў знаёмы і сябраваў з многімі вядомымі і славытымі людзьмі Беларусі, Польшчы і Расіі той эпохі, пісаў іх партрэты — піяністкі Марыі Шыманоўскай, скрыпача Караля Ліпінскага, пазта Аляксандра Пушкіна, членаў сям'і Манюшкаў... А партрэт "Адам Міцкевіч на Аю-Дагу", што экспанаваны ў 1828 годзе ў Акадэміі мастацтваў, не толькі зрабіў аўтара знакамітым, але стаў сапраўдным хрэстаматычным творам.

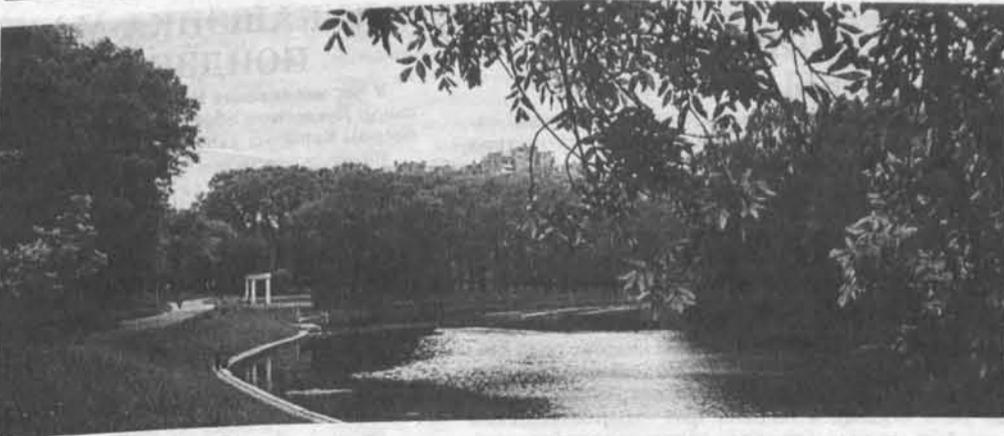
Пэндзлю Валенція Ваньковіча належыць невялікая колькасць работ. Ён быў вельмі працавітым, настойлівым, пісаў шмат партрэтаў сяброў і родзічаў, якія нярэдка аказваліся вядомымі асобамі свайго часу. Ваньковіч значыліся ў сваяцтва з Ордамі, Корсакамі, Малейскімі, Міцкевічамі, Манюшкамі, Гарэцкімі.

Памёр Валенцій Ваньковіч у сорок два гады ў Парыжы, дзе на той час жыў у сям'і Міцкевічаў.

НА ЗДЫМКУ: аўтапартрэт Валенція ВАНЬКОВІЧА.

(Заканчэнне на 7-й стар.).

БЫВАЙ, ЛЕЦЕЙКА!

Летні дзень на Камсамольскім возеры ў Мінску.

Фота Віктара СТАВЕРА.

(Заканчэнне фотарэпартажу на 8-й стар.).

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ЮБІЛЕІ

Вядомаму беларускаму кампазітару, старшыні Саюза кампазітараў Ігару ЛУЧАНКУ споўнілася 60. За вялікія заслугі ў развіцці музычнага мастацтва, актыўную грамадскую дзейнасць Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр ЛУКАШЭНКА ўручыў юбіляру ордэн Францішка Скарыны.

Фота Аркадзя НІКАЛАЕВА, БелТА.

ПАСЛЯ ЧАРНОБЫЛЯ

АТЛАС ЗАБРУДЖАННЯ Еўропы ЦЭЗІЕМ

Днямі ў Вялікабрытаніі быў выдадзены атлас забруджвання Еўропы цэзіем пасля аварыі на Чарнобыльскай атамнай станцыі. Атлас складаецца з 45 тэкставых старонак і 130 старонак картаграфічнага матэрыялу. У атласе паказана ў асноўным забруджванне тэрыторыі Еўропы цэзіем-137, таму што ён належыць да лятучых элементаў і распаўсюдзіўся па ўсёй Еўропе. Акрамя таго цэзію-137 быў выкінуты з рэактара ў вельмі вялікай колькасці і з'яўляецца радыенуклідам, які жыве доўга. У атласе дадзены таксама звесткі і фрагменты карт забруджвання тэрыторыі стронцыем-90 і плутоніем.

З атласа можна даведацца, што самая вялікая пляма вельмі моцнага забруджвання (больш як 40 кюры на 1 квадратны кіламетр) знаходзіцца ў Беларусі — 2,6 квадратнага кіламетра, потым ідзе Украіна — 0,56 і Расія — 0,46 квадратнага кіламетра. У іншых краінах Еўропы самае вялікае забруджванне не перавышае 2—5 кюры на квадратны кіламетр. Напрыклад, такія плямы былі знойдзены ў Фінляндыі, Аўстрыі, Швецыі і Францыі.

Трэба адзначыць, што атлас быў распрацаваны і надрукаваны пры фінансавай дапамозе Еўрапейскага Саюза. Беларусь бязвыплатна атрымала ад выдаўцоў 78 экзэмпляраў атласа.

«ФОРД ЮНІАН»

ПРАЦУЕ НА «ВЫДАТНА»

Першынец аўтамабілебудавання нашай краіны — СП «Форд Юніян» — апраўдаў надзеі, якія на яго ўскладаліся. Сваё задавальненне станам спраў на прадпрыемстве выказаў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка ў час сустрэчы з генеральным дырэктарам «Форд Юніян» Нілам Кампбэлам.

Пагадненне аб стварэнні гэтага беларуска-амерыканскага сумеснага прадпрыемства было падпісана паміж урадам нашай рэспублікі, кампаніяй «Форд мотарс» і фірмай «Лада ОМС» крыху больш чым два гады таму. Ужо ў пачатку красавіка мінулага года з канвеера новага завода, размешчанага ў пасёлку Абчак Мінскай вобласці, сышла доследная партыя мікрааўтобусаў «Форд Транзіт», а яшчэ праз некалькі месяцаў — першы легкавы аўтамабіль «Форд Эскорт». К пачатку гэтага года завод выпусціў больш чым тысячу аўтамабіляў.

Закранаючы перспектывы развіцця прадпрыемства, Прэзідэнт краіны заявіў аб сваёй згодзе з прапановамі кіраўніцтва «Форд Юніян» па пашырэнні вытворчасці аўтамабіляў у Беларусі.

НАВІНЫ ААН

КОНКУРС НА НОВЫ КАЛЯНДАР

ААН аб'явіла сусветны конкурс на новы каляндар, таму што, на думку многіх спецыялістаў, структура грыгарыянскага календара, па якому практычна ва ўсіх краінах свету вядзецца леталічэнне, недасканалая. Аб гэтым паведамляе «Веснік Расійскай акадэміі навук».

Як адзначае «Веснік», на змену грыгарыянскаму календару можа прыйсці «Сусветны люстрана-сіметрычны пастаянны каляндар», разлічаны на ўвядзенне з 1 студзеня (панядзелка) 2001 года.

Кожны месяц гэтага календара ўтрымлівае 28 дзён (чатыры тыдні па сем дзён). У кожны квартал года ўваходзіць адзін квартальны тыдзень, які ўзначальвае пачатак квартала і тым самым кожнага сезона года (зімы, вясны, лета, восені), а таксама тры чатырохтыднёвыя месяцы. Такім чынам, у кожным квартале года ўтрымліваюцца 91, а ў годзе — 364 сутак.

Высакоснымі гадамі заўсёды з'яўляюцца 4, 9, 15, 20 і 26 гады 28-гадовага цыкла. У мяркуемым календары панядзелку заўсёды адпавядаюць 1, 8, 15 і 22 чыслы кожнага месяца любога квартала і года, аўторку — 2, 9, 16 і 23 і г. д.

НАВІНКА

ПЯЦЬ МАДЭЛЕЙ «ГАРЫЗОНТА»

Вытворчаму аб'яднанню «Гарызонт» апошнім часам удалося рэзка павысіць свой канкурэнтны патэнцыял на рынках СНД.

Як паведамлілі ў адміністрацыі прадпрыемства, у жніўні ў гандлёвую сетку паступілі пяць новых мадэлей тэлевізараў. Па якасці яны нічым не ўступаюць прадукцыі вядучых замежных фірм «Філіпс», «Самсунг», «Эл Джы», а каштуюць пры гэтым у паўтара-два разы менш.

Новыя мадэлі маюць арыгінальны дызайн, абсталяваны прастай у абыходжанні сістэмай меню, функцыяй «кадр у кадры», магутнай акустычнай сістэмай. Тэлепраёмнікі камплектуюцца кінескопамі «Панасонік», «Томсан Супер Блэк». Зборка тэлевізараў ажыццяўляецца на аўтаматычнай лініі «Філіпс».

3 ПАЛОНУ

ЛЁТЧЫКІ ВЯРНУЛІСЯ ДАДОМУ

Шэсць месяцаў практычна нічога не ведалі родныя і блізкія пра лёс расійскага пілота верталёта Аляксандра Сапожнікава і яго экіпажа з грамадзян Беларусі Васіля Кулькова, Івана Мартыновіча і Уладзіміра Чэпеля. Яны працавалі па кантракту ў афрыканскай краіне Сьера-Леоне, калі там пачалася кровапралітная міжусобіца. Спачатку верталётчыкі апынуліся ў палоне ў мясцовых пачыстаў і пад пагрозай смерці выконвалі іх загады, а пасля апынуліся ў руках законнага ўрада, які мог абвінаваціць лётчыкаў ва ўдзеле ў змове і пакараць смерцю. Больш пяці месяцаў экіпаж правёў у наручніках і кайданах у турэмнай камеры. Жонкі лётчыкаў звярнуліся ў Міністэрства замежных спраў Беларусі, якое адрасавала сваю просьбу аб садзейнічанні ў вызваленні палонных у МЗС Расіі. Не без цяжкасці, але экіпаж удалося вызваліць. Днямі лётчыкі вярнуліся дадому.

ЖНІВО-98

1 210 гектараў збожжавага палетка ўжо ўбрана ў калгасе «1 Мая» Дзятлаўскага раёна, з іх жыта і пшаніца — на 80 працэнтах плошчы, трыцікале — на ста працэнтах. Хаця надвор'е не спрыяе, тут разлічваюць атрымаць не менш 32 цэнтнераў збожжа з гектара.

НА ЗДЫМКУ: у час абедзеннага перапынку ў полі. Фота Рамана КАБЯКА, БелТА.

ПРЫСУД

ПАЖЫЦЁВАЕ ЗНЯВОЛЕННЕ

Упершыню ў Беларусі Вярхоўны суд прыгаварыў за бойцу да пажыццёвага зняволення. Такая мера пакарання прадугледжана нашым заканадаўствам нядаўна і пакуль ажыццёўлена ў адносінах да аднаго чалавека. Пры гэтым толькі летась вышэйшая мера пакарання — расстрэл — прыменена да 33 грамадзян.

З ПЕРШЫХ ВУСНАЎ

ЛУКАШЭНКА-МАЛОДШЫ ПОЙДЗЕ Ў АРМІЮ

У час наведвання Нясвіжскага раёна Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка абвергнуў чуткі аб назначэнні яго сына паслом Беларусі ў Швейцарыі.

Кіраўнік дзяржавы заявіў, што Віктар Лукашэнка праз тры месяцы пойдзе служыць у армію. Ён скончыў вышэйшую навучальную ўстанову і мае воінскае званне лейтэнанта. Магчыма, Лукашэнка-малодшы будзе служыць у пагранічных войсках. А пакуль, да пачатку ваеннай службы, Віктар будзе працаваць у Міністэрстве замежных спраў.

СЛУЖБА ЗАНЯТАСЦІ

ШАНЦ ДЛЯ ВЫПУСКНІКА

Паказчыкі афіцыйна зарэгістраванага ў краіне беспрацоўя па-ранейшаму працягваюць зніжацца. Калі ў пачатку 1998 года гэты статус мелі 126,2 тысячы нашых грамадзян, у пачатку чэрвеня — 109, то ў пачатку жніўня — 103,4 тысячы.

Разам з тым вельмі вострай застаецца праблема маладзёжнага працаўладкавання. Паводле статыстычных

даных, амаль палову ад усіх зарэгістраваных у Беларусі беспрацоўных складаюць людзі ва ўзросце да 30 гадоў. Прычым адметна, што, нягледзячы на ўведзеную практыку размеркавання, на ўліку ў службах занятасці знаходзіцца больш за 4 тысячы выпускнікоў ВУНУ, тэхнікумаў і ПТВ.

У сувязі з гэтым, як паведамлілі карэспандэнту «Звязды» ў Камітэце па занятасці насельніцтва, днямі з'явілася спецыяльная пастанова Міністэрства працы, якая датычыцца менавіта маладых спецыялістаў. Гаворка аб тым, што наймальніку, які прымае да сябе выпускніка, зараз будзе прадастаўляцца магчымасць на працягу да 6 месяцаў атрымліваць своеасаблівую 50-працэнтную «кампенсацыю» на аплату яго працы за кошт сродкаў службы занятасці.

УНІКАЛЬНЫ ПОЕЗД

ПА СУМЕСНАМУ ПРАЕКТУ

З расійскага горада Дзяміхава прыбыў у распараджэнне віцебскага аддзялення чыгункі унікальны поезд. Ён выраблены па сумеснаму беларуска-расійскаму праекту, аснашчаны цеплавозам і прызначаны для прыгарадных зносін. Кожны з дзясці вагонаў Дзяміхаўскага машынабудавальнага завода можа ўмясціць да 300 чалавек. У адрозненне ад тыповых электрычак і дызельпаяздоў, аснашчаны туалетами і ацяпляюцца зімой.

Пасля абкаткі састаў, прыпісаны ў дэпо Полацка, будзе курсіраваць па маршруце Бігосава—Смаленск. Мяркуюцца, што ў Віцебск паступіць яшчэ тры саставы з Дзяміхава, а ўсяго ў Беларусь — 20.

БЕЛАРУСКАЯ СОЛЬ

Каля 1 200 тон солі здабываецца штосутачна на АА «Мазырсьоль», трэць з якой паступае ў продаж у ёдывым выглядзе. Сярод спажывцоў мазырскай солі — Балгарыя, Венгрыя, Расія. Значная частка мазырскай прадукцыі адгружаецца ў краіны Балтыі, сярод якіх больш за ўсё купляе беларускую соль Эстонія.

НА ЗДЫМКУ: лабаранты Руслана ЖОЛУД і Людміла ГАРОХАВІК даследуюць новыя ўзоры ёдаванай солі, прызначанай на экспарт.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БелТА.

НОВААПОСТАЛЬСКАЯ ЦАРКВА

Вось такі будынак арыгінальнай канструкцыі ўпрыгожыў нядаўна палескі Мазыр. Новаапостальская царква стала не толькі духоўным цэнтрам для яго жыхароў, але і архітэктурным здабыткам горада.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БелТА.

ПРЫСВОЕНА ІМЯ

СТВАРАЛЬНІКУ ЭСПЕРАНТА

Яшчэ адно месца ў Гродне з гэтага часу будзе звязана з памяццю медыка і вучонага Людвіка Заменгофа — стваральніка міжнароднай мовы эсперанта. Рашэннем гарадскіх улад яго імя прысвоена новай вуліцы, размешчанай у пасёлку Паўднёвы.

Людвік Заменгоф жыў у Гродне ў 1893—1897 гадах у старадаўнім будынку на цяперашняй вуліцы Кірава. Пра гэта напамінае мемарыяльная дошка, якая з'явілася тут некалькі гадоў назад. Дарэчы, надпіс на ёй зроблены на дзвюх мовах — беларускай і эсперанта. Цікава і тое, што месца жыхарства вучонага ўстаноўлена па даных аб перапісе насельніцтва, праведзеным у горадзе ў 1895 годзе, — адпаведныя паперы параўнаўча нядаўна знойдзены ў Цэнтральным дзяржаўным гістарычным архіве. Вучоны значыўся ў штаце вольнапрактыкуючых урачоў пры Гродзенскім губернскаму праўленні.

ЗАБЫТЫЯ ІМЁНЫ

ЮСІФ ЯРАШЭВІЧ
І ЯГО СПАДЧЫНА

Станаўленне гістарычнай навукі ў нашым краі неразрыўна звязана з дзейнасцю Віленскага ўніверсітэта. Пасля яго закрыцця спынілася і развіццё гістарычнай навукі ў краі на паўдарозе з рамантызму ў пазітывізм, галіной якога была школа гісторыі права. Яна толькі пачала фарміравацца, і ядро яе складалі выкладчыкі ўніверсітэта. Адным з выбітных прадстаўнікоў школы права быў І. Ярашэвіч. Ён быў першым прафесійным гісторыкам культуры балтаў і Вялікага Княства Літоўскага.

Нарадзіўся Іосіф Ярашэвіч 22 студзеня 1793 года ў мястэчку Бельск тады Гродзенскай губерні (цяпер Рэспубліка Польшча, Беластоцкае ваяводства) у сям'і судовага пісара Бенядзікта. У чэрвені 1812 года пасляхова скончыў Беластоцкую гімназію. У Віленскім ўніверсітэце на маральна-палітычны факультэт змог паступіць толькі на наступны год. Адною з лепшых кафедраў універсітэце была кафедра гісторыі, якую падчас студэнцтва І. Ярашэвіча ўзначальваў Я. Лявель. Паміж здольным студэнтам і загадкавым кафедрай хутка склаўся добры стасункі, якія захаваліся на ўсё жыццё. У гэты ж час біблейскую гісторыю на аддзяленні маральных навук выкладаў прафесар М. Баброўскі, які многа працаваў у Ватыканскай і іншых бібліятэках Еўропы. Менавіта пад іх непасрэдным уплывам І. Ярашэвіч пачаў цікавіцца спачатку гісторыяй права ВКЛ, а пазней заняўся даследаваннем гісторыі нашай зямлі.

За час вучобы ва ўніверсітэце будучы гісторык праявіў сябе як адказны і здольны студэнт ва ўсіх навуках, за што 24 чэрвеня 1812 года атрымаў узнагароду. У тым жа годзе ён вытрымаў экзамены спачатку на кандыдата, а пасля і на магістра права і па прапанове Савета ўніверсітэта заняў пасаду настаўніка рымскага і мясцовага права ў адной з вядучых сярэдніх устаноў Віленскай вучэбнай акругі — Крамянецкім ліцэі (цяпер Цярнопальская вобласць, Украіна). Там І. Ярашэвіч праявіў сябе не толькі як выдатны знаўца гісторыі і права ВКЛ, але і як прагрэсіўны метадыст-творца.

Якраз у гэты час у сувязі са справай філаматаў сцены Віленскага ўніверсітэта пакінулі Я. Лявель і Я. Даніловіч, што выклікала недахоп кадраў на факультэце маральных і палітычных навук. У такой сітуацыі нельга было не звярнуць увагу на І. Ярашэвіча, які характарызаваўся яшчэ ў той час як «способен и достоин к повышению по службе». Таму ў 1826 годзе Іосіф Бенядзіктавіч быў запрошаны выкладаць права ВКЛ і Польшчы ў Віленскім ўніверсітэце. Хутка з'явілася і яго першая гістарычная праца ад уплыве хрысціянства на цывілізацыю славян. У 1828 годзе рэктар В. Пелікан у сувязі з юбілеем Віленскага ўніверсітэта — 250-годдзем — прапанаваў І. Ярашэвічу зрабіць даклад аб культуры Літвы і значэнні гэтай вышэйшай навучальнай установы ў жыцці краю. У дакладзе прафесар паказаў самабытнасць краю, адрозненне яго як ад Расіі, так і ад Польшчы. Гэта выклікала шырокі рэзананс сярод выкладчыкаў і студэнтаў універсітэта і прывяла ўвагу шырокіх слаёў грамадскасці Вільні.

Пасля закрыцця ўніверсітэта ў 1832 годзе ўлады запатрабавалі ад рэктара даць характарыстыку былым супрацоўні-

кам гэтай вышэйшай навучальнай установы. У ліку найбольш «неблагодэжных» быў названы І. Ярашэвіч, які, як пазней адзначаў рускі гісторык М. Каяловіч, «выступаў за жыхароў краю». Такая характарыстыка прывяла да таго, што ён не змог больш займацца выкладчыцкай дзейнасцю. Прапрацаваўшы некалькі год на адміністрацыйнай рабоце ў Вільні, прафесар вярнуўся ў родны Бельск. Астатка жыцця І. Ярашэвіч прысвяціў даследаванню гісторыі роднай зямлі. Аб гэтым сведчаць яго артыкулы ў альманахах «Athenaeum», «Znicz», «Biruta», якія пасля выкарыстаў гісторык пры напісанні сваёй асноўнай працы «Агляд Літвы з пункту гледжання развіцця яе цывілізацыі з найдаўнейшых часоў і да канца XVIII стагоддзя» ў трох тамах. У адрозненне ад іншых твораў па гісторыі ВКЛ, якія з'явіліся ў той час, праца І. Ярашэвіча была напісана з новых метадалагічных пазіцый і таму не страціла сваёй актуальнасці і сёння. Першы том, які аўтар прысвяціў асветленню побыту балтаў да XIV стагоддзя, з'яўляецца да сённяшняга дня адной з лепшых прац па этнаграфіі гэтых плямён. Аб І. Ярашэвічу як этнографе гаворыць і яго больш позняе даследаванне, якое ён прысвяціў асветленню жыцця беларусаў Бельскага павета. У 1847 годзе ў альманаху «Athenaeum» з'явіўся яшчэ адзін артыкул «Драгичын. Гістарычны нарыс».

Таксама вядома, што ў гэты час І. Ярашэвіч вёў перапіску з І. Анацэвічам, падтрымліваў адносіны з добрым знаўцам крыніц М. Баброўскім, мясцовым бібліяфілам І.Трамбіцкім. Унёс свой уклад гісторыі ў станаўленне археалогіі як навукі ў беларуска-літоўскім краі. Ён сумесна з Т. Нарбутам праводзіў раскопкі балцкіх капішчаў на Беластоцчыне. Сбраў значную археалагічную калекцыю, якую перад смерцю падарыў створанаму музею ў Вільні. Так, на думку беларускага даследчыка Г. Каханюскага, «дзякуючы навуковым і папулярызатарскім працам Я. і К. Тышкевічаў, А. Кіркора, У. Сыракомлі, І. Ярашэвіча і іншых даследчыкаў, а таксама дзякуючы іх грамадскай дзейнасці, археалогія зрабіла прыкметны крок да вылучэння з гістарычнай навукі ў самастойную галіну ведаў».

Памёр гісторык у родным Бельску 1 лютага 1860 года. У сувязі з гэтай сумнай падзеяй штотыднёвая газета «Кур'ер віленскі» пісала: «Пастараемся ў будучым даць больш падрабязныя даныя аб жыцці і дзейнасці гэтага славуэтага мужа. Між тым спынімся цяпер толькі на кароткім намёку, які пакажа, якая гэта хваравітая страта для краю». Аднак аб'яцанне не было выканана. З-за нейкіх невядомых нам прычын газета краю не паказала ні адной старонкі з жыцця гісторыка Вялікага Княства Літоўскага і яго навуковай спадчыны.

У 1993 годзе адзначалася 200-годдзе з дня нараджэння І. Ярашэвіча, але і цяпер у айчынным друку гэтай падзеі не было прысвечана нават некалькіх радкоў. Будзем спадзявацца, што ў хуткім часе такая неадарэчанасць выправіцца. І, магчыма, што гэты артыкул з'явіцца дробнай кропляй у гістарыяграфіі, прысвечанай жыццю і творчай спадчыне даследчыка нашага краю прафесара Іосіфа Ярашэвіча.

Тадэвуш ШАЛАБРЫТ.

ПАДАРОЖЖА Ў МІНУЛАЕ

Хутка паявілася на сталё вярэце. Павячэраўшы, паляглі мы аддыхаць, але спаць мне не хацелася. Не хацеў, відаць, спаць і гаспадар, бо распачаў ізноў са мной гутарку. Мабыць, хацелася яму выгаварыцца і падзяліцца сваімі думкамі. Што нам, мужыкам, Язэп, дрэнна і цяжка жывецца — ведама, і не варта было б і гаварыць. Гутаркамі аб бядзе, крыўдах і несправядлівасцях занудзіў ня толькі сябе, але і абкружаючых, бо ўсе нашыя злыбяды атручваюць і бяз таго нашае шэрае жыццё. У вечным змаганні за кусок чорнага хлеба мы робімся пахожымі да скаці-

бавітасці, а таму, што брыдзіліся займацца разбоямі. Межаў сваёй дзяржавы яны сцерагалі, але сцерагачы сваё, умелі шанаваць і чужое. Што дзяды нашыя зрабілі шмат цяжкіх памылак у мінуўшчыне — рэч бязспрэчная. Люблінская унія прывяла ўнукаў у няволю. Але гэтую гістарычную памылку нельга называць праступленнем або здрадай свайго народу. Дзякуючы цяжкое канешнасці змушаны былі пайсці на палітычную лучнасць з палякамі, хаця — як гісторыя сведчыць — прадчувалі і прадбачылі, што з пачаткам вуні пачнецца канец незалежнага

нас у бок Варшавы і Масквы, не забывайма і аб звычайна-маральнай старане нашага прыватнага жыцця, бо ворагі нашыя, якія сочаць за намі — пастараюцца выкарыстаць кожную нашу правіннасць і блуд. Вось аб чым павінны мы цвёрда памятаць. Кладучыся спаць і ўстаючы. А каб правядзіць гэтыя запавядзі ў жыццё, дык не патрэбна кідаць сахі і бараны. Пры арбе і касце, у дарозе ці на начлезе трэз пашыраць гэтыя запавядзі. І не зважаўма на тых, якія дзеля сваёй нясведчасці або дурасці будуць смяяцца або наругацца. Прывыкнуць і

Антон ПАДДУБІЧ

З МАІХ ВАНДРОВАК
ПА ВЯЛЕЙШЧЫНЕ

ны. Траціма аднакі людзей, бо нам хочыцца есці і толькі есці. Слухаема позываў сваіх чарэваў, якія часта корчацца ад голаду і грызучы нас, каб хутчэй заспакайвалі голад. А мы кідаема гэтым чарэвам хлеб з мякінай, бульбу, каб іх хоць на кароткі час супакоіць. Бруха не даець часу заняцца нашымі душамі і мазгамі. І гэтак з пакалення ў пакаленне. Змагаецца з брухам бацька, перадаецца гэтае змаганне — як сцяг — свайму сыну. Гэтае абрыдлівае змаганне завецца нашым мужыцкім жыццём — нядоляй, якую найбалейшай церпіма мы, беларусы. Ці ж варта было сяліцца, — выгаварваў Язэп, — нашым прадзедам у гэтых лясах, барох, сярод балотаў і дрыгвы? Ці і даўней нашыя дзяды былі апошнімі сярод славянаў, што змусілі іх змагацца са звар'ём і камарамі? А калі па добрай волі яны занялі і сяліліся на абшарах нашае цяперашняе Бацькаўшчыны, дык маглі ж пасялі аглядзіцца, што іхным унукам будзе дрэнна жыцца. Маглі б і яны выпярці сваіх суседаў з лепшых абшараў, як выпералі нераз нашых дзядоў крапчэйшых пабратамцы — другія славянскія плямёны. Відаць, што і дзяды нашыя былі слабыя, як і іхныя ўнукі, калі не маглі і няўмелі забяспечыць лепшае будучыні. Толькі і ведама нам, што блізу на працягу цэлае гісторыі абіралі і абдзіралі нашыя землі, што блізу заўсягды знаходзіліся мы ў нечае залежнасці, ад ласкі і няласкі. І перадалося па наследству: гібеў дзед — гібеў і унук.

— Я разумею твой настрой, дзякуючы якому ты малюеш нашу мінуўшчыну ў чорных фарбах. Не забывайся, што гісторыя бязспрэчна цвёрдзіць і аб іншым, — спыніў я Язэпа. — Не забывайся, што былі часы, калі наша Бацькаўшчына цвіла і была шчасліва. Княства Полацкае шмат гаворыць аб тым, што дзяды нашыя ня былі такімі слабыя, якімі табе выдаюцца. Што ўмелі яны ня толькі клапаціцца аб дабрабыце сваіх грамадзян, але і мудра пашыралі межы свайго княства. Калі на нас нападлі суседзі, дык не дзеля таго, што нашыя дзяды слабыя, а гапоўным чынам дзеля таго, што ласа глядзелі на нашыя землі, што гэтыя землі былі ім сольлю ў вока. А калі нашыя продкі не займаліся разбоямі на суседзяў, як рабілі гэта нашыя славянскія пабратамцы, дык не дзеля сла-

бытавання Бацькаўшчыны. Ня мелі, аднак, ані сілы, ані спосабаў, каб не дапусціць да гэтага страшнага гістарычнага нешчасця. Дык ці ведаема мы дакладна нашу мінуўшчыну. Чужынцы пастараліся зацёрці сляды аб нашым слаўным і ўмеюць толькі вытыкаць нам нашу слабасць і няздольнасць да незалежнага жыцця. Але ж калі і рабілі нашыя продкі памылкі, дык не дзеля таго, каб мы іх паўтаралі. Ты кажыш, што жыёт не даець часу падумаць аб душы і галаве. Не зусім гэта так. Праўда, што клопаты аб жываце забіраюць у нас шмат часу, але пры ахвочай найдзедца ў кожнага з нас часу, каб падумаць — як ты кажаш — аб душы і мазгох. А ці не найшлі мы цяперка з табою часу, каб пагаварыць і парушыць паважныя тэмы, закрануць самае балючае, што абходзе сёння кожнага беларуса — аб долі. Наше Бацькаўшчыны. Але калі мы будзем толькі плакаць і наракаць, а нічога ня будзема рабіць, каб ратаваць нашу зямельку, якая апынулася ў бядзе і няшчасці, дык нічога не дарадзіма. Баючыся шпікоў-паўцоў, розных прахадзімцаў — самі павялічваеме страх. Трэз змагацца і трэз варушыцца і варушыцца другіх. Ня могуць нас так усіх запужаць і задушыць, каб — як ты кажыш — і пікнуць не маглі, бо ня хоціць на гэта сродкаў. Цябе, як і тысячы другіх нашых змагароў, не спужаюць астрагамі і ня здолеюць задушыць любові да беларускага Народу і змаганьня за самастойнасць Беларусі.

— Дык што рабіць і з чаго пацаць? — саскокаўшы з пасыцелі, запытаўся Язэп.

— Перш за ўсё, супакойся. Ня мне даваць табе раду, што рабіць, бо ты, як сведамы беларус, сам павінен памятаць аб сваіх абавязках, а абавязкі ж, па-мойму, нашы такія: выгадоўліваць нашых дзетак на сведамах і чэсных грамадзян Беларусі; усюды падкрэсліваць, што мы беларусы, а дзеля гэтага трэз гаварыць па-беларуску ня толькі ў сваёй вёсцы ці мястэчку, але і у месцы і ў урадавых установах, мусіма ўсведамляць нашых нясведамых суседзяў; мусіма падтрымліваць свае нацыянальныя арганізацыі і свае часопісы, якія бароняць наш Народ і змагаюцца за лепшую будучыню нашае Бацькаўшчыны; мусіма ўцяміць як сабе, так і другім, што мы тутак адвечныя гаспадары і палепшанне нашае долі залежыць ад нас саміх; бярогмаса ад лжэ-прыяцеляў, якія цягнуць

пераканаюцца, што працуема не дзеля асабістых карысцяў, а толькі спаўняема свой нацыянальны абавязак.

Ужо пачало днець. Мне пара было ў дарогу, а Язэпу — браца за гаспадарку. Падзякаваўшы майму прыяцелю за начлег і пачастунак, падаўся я далей. Не адышоўшы ад Кітрох вёрстаў, як наганяець мяне ягомасьць у паліцэйскае вопратцы і крычыць «стоі!». Але я — быццам нічога не чуючы — іду далей. Не вялікі пан, — думаю сабе, — дагоніць, бо ён на ровары, а я пехатны. Параўняўшыся са мною, ягомасьць камандуець: «Stac! i nie ruszac sie! Skad idziecie i poco wlozczycie sie po wsiach? Macie dokumenta?» (Стаяць і не рухацца! Адкуль ідзеце і чаго цягаецца па вёсках? Дакументы маеце? — Я. К.) — грозна пытаецца. Скуль іду і чаго валачуся па вёсках — гэта мая асабістая справа, — адказваю абураны. — І перш, чым паказваць свае дакументы першаму лепшаму на дарозе, мушу ведаць, хто іх ад мяне патрабуець. Што пан у паліцэйскім мундзіры, мяне мала абходзіць, мушу з панскага дакументу пераканацца, што пан ёсць паліцыянтам, а тагды пакажу і свае «dowody» (дакументы). — Я. К.)

Нехаця і са злосьцю казвае мне сваю «legitymaciju» (пасведчанне. — Я. К.), тагды і я паказаў свой «пашпарт».

— Ale po co pan (aga, uжо «пан!») zachodził do I. M. i dokad pan idzie? (Але чаго пан заходзіць да І. М. і куды пан ідзе?)

— Прыпадкам трапіў да Язэпа М. і ў яго пераначаваў, а іду туды, куды мне трэба — і павярнуўшыся крута — пайшоў далей. Ну, — думаю, — калі гэтак кожны дзень мяне пачнуць «legitymowac» (правяраць дакументы), дык нядоўга я павандрую. І Язэпу нарабіў прыкрасцяў: цяперка будучы пытацца — хто, чаго і г. д.

Пагода дрэнная. Маросіць дождж. Дарога размокла, боты клеюцца і гразнуць. Направа і налева ад дарогі цягнуцца вузенькія сялянскія палоскі — шнуркі. Ёсць такія вузенькія, што астанаўліваюцца і пачынаю іх мерыць шагамі. Найшыэйшы мае дванаццаць шаноў — гэта ўжо «кулацкі» два шнур, а найвузейшы — два (так, так — два!) — гэты мог быць залічаны да «сераднякоў». Два шаг! Гэта ж і забаранаваць нельга, а як жа гэты шнур засеяць? Багат наш беларускі сялян — няма чаго. Не дарма напёрлі да нас столькі польскіх асаднікаў.

Працяг.

Пачатак у № 32.

1998-мы — ГОД АДАМА МІЦКЕВІЧА

Набліжаецца Міцкевічаў юбілей. Ці ёсць яшчэ сказаць штось новае пра вялікага песняра свету з гэтай нагоды? Здаецца, усё пра яго ўжо сказана, пераказана. Застаецца толькі перачытаць, перагартваць ды пасмакаваць ім і пра яго напісанае. І ўсё ж адно пытанне не дае спакою беларусам, смыліць незагойнаю ранаю. Гэта мова, наша мова! Увесь свет ведае, што сказаў Адам Міцкевіч пра нашу мову. А сказаў ён пра яе вось што: "З усіх славянскіх народаў русіны, гэта значыць, сяляне Пінскай, часткова Мінскай і Гродзенскай губерняў захавалі найбольшую колькасць агульнаславянскіх рыс. У іхніх казках і песнях ёсць усё. Письмовых помнікаў у іх мала. Толькі Літоўскі Статут напісаны іхняй мовай, самай гарманічнай, з усіх славянскіх моў найменш змененай."

На беларускай мове, якую называюць русінскай альбо літоўска-русінскай, гаворыць каля дзевяці мільёнаў чалавек, гэта самая багатая і самая чыстая га-

ларускую мову. Яго вынішчыць не было аніякай мажлівасці, бо яно было абнародавана Міцкевічам у ягоных лекцыях па славянскіх літаратурах, якія ён чытаў у 1841—1844 гадах у Парыжскім каледжы.

Дзеля чаго ён зрабіў такое абагульненне, такую выснову? Паўна, не толькі дзеля навуковай інфармацыі, але і каб зацікавіць беларускаю моваю, беларускім народам сваіх слыхачоў ды і цэлы свет, каб засяродзіць увагу і саміх беларусаў на іхняй спадчыне. І яму гэта ўдалося. Па-беларуску пісалі ўжо многія ягоныя сучаснікі. Сярод іх адзін з самых блізкіх ягоных прыяцеляў Ян Чачот. Ён і павіншаваў аднойчы Адама Міцкевіча па-беларуску на яго народзінах вершам "Едзе міленькі Адам". І яшчэ адзін Міцкевічаў сябра хварэў на беларушчыну. Гэта Тамаш Зан. То ці мог Міцкевіч быць нейкім іншым, чым ягоныя сябры? Беларушчына якраз і збліжала іх. Яны ж усё

«На беларускай мове гаворыцца каля дзевяці мільёнаў чалавек. Гэта самая багатая і самая чыстая ганорка яна узнікла даўно і цудоўна распрацавана.»

А Міцкевіч

ворка, якая ўзнікла даўно і цудоўна распрацавана. У час незалежнасці Літвы вялікі князі карысталіся ёю для сваёй дыпламатычнай перапіскі...

Ці трэба казаць, якое гэта высокапатрыятычнае выказванне! Колькі ў ім годнасці, гонару, інфармацыі! Гэта нібыта зародак ці выток Багушэвічавай прадмовы да яго славутай "Дудкі Беларускай".

Але, прачытаўшы такое высокапатрыятычнае Міцкевічава выказванне, міжволі задумаешся, мусіш задумацца: "А чаму ж тады Адам Міцкевіч не ўзяўся тварыць на гэтай "самай гарманічнай" гаворцы, так высока ацаніўшы яе? Што яму замінала стацца першым вялікім беларускім паэтам мінулага стагоддзя? Наша бездзяржаўе? Наша безгалоўе? Адсутнасць беларускага друку, беларускай школы? Беларускага чытача?"

Паўна, што так. Але мову ён нашу ведаў. І не проста ведаў, а ведаў дасканала. І жывую. Жывую мову ведаў з малых гадоў. І старую літаратурную. Іначай скульп у яго ўзялася б такая пераканаўчая выснова пра нашу мову? Толькі з ведаў, з глыбокага спазнання.

Ёсць нават звесткі, што ён пісаў на беларускай мове. Былі ў яго і беларускамоўныя вершы. Але нашы "дабрадзеі" з суседняй краіны так пастараліся, так паклапаціліся, каб гэтыя вершы зніклі з Міцкевічавых архіваў назаўсёды, каб там не было ніякага беларускага следу. Каб нішто не нагадвала пра яго беларускі выток, пра яго прыналежнасць да Беларусі. І ўсё ж такі след застаўся. Ды не проста след. А цэлая баразна, цэлы разрыхлены загон. Гэтым загонам якраз і з'яўляецца згаданае тут выказванне пра бе-

САМАЯ ГАРМАНІЧНАЯ

з малых гадоў дыхалі беларушчынай, як паветрам. Беларускі фальклор чарваў іхня душы. І што яшчэ надзвычай важнае ў выказванні Адама Міцкевіча, дык гэта ягонае азначэнне, што наша мова ўзнікла даўно. Ягоныя думкі пра нашу мову паралізоўвалі ўсе афіцыйныя версіі і трактоўкі, разбуралі іх, расхісталі. Яны тарочылі, пракладвалі ёй шлях на будучыню, былі выдатнай падмогаю ўсім наступным пакаленням беларусаў у іхніх развагах пра лёс Бацькаўшчыны, асабістым выбары жыццёвых шляхоў-пуцявінаў.

Прыкладам, Дуніну-Марцінкевічу, які адзін з першых зрабіў пераклад Міцкевічавай паэмы "Пан Тадэвуш", гэтым самым здзейсніў даўною мрою самога Міцкевіча, які марыў, каб ягоныя кнігі, апранутыя ў мужыцкую сярмагу, патрапілі пад стрэхі сялянскіх хатаў. Пад мужыцкай сярмагай разумелася мова беларускага люду. Толькі праз сваю мову беларускі люд мог спазнаць Міцкевічавы творы. Гэта выдатна разумець і сам Адам Міцкевіч. Разумець то разумець, а пісаў усё ж па-польску. Праўда, у ягоных польскамоўных творах страчаецца шмат беларусізмаў. За гэта Міцкевіча не раз дакаралі польскія патрыёты, шанавальнікі чысціні польскай мовы. Але дакоры гэтыя былі несправядлівыя. Калі Міцкевіч схіляўся над аркушам чыстай паперы, яму часта чуліся галасы люду любай яму Літвы. А галасы гэтыя былі якраз не польскія, а беларускія, і ён мусіў гвалціць іхня галасы ў польскамоўнае рэчышча. Але каб ужо зусім не нівеліраваць беларушчыну, пакідаў гэтым галасам хоць які беларускі след...

Паэтычная спадчына Адама Міцкевіча, ягонае выказванне пра беларускую мову зрабілі вельмі вялікі ўплыў і на іншых беларускіх дзеячаў — на Янку Купалу, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча... Кожны з іх адчуў на сабе жыватвор Міцкевічавых разваг. Кожны з іх лічыў Адама Міцкевіча сваім паэтам.

У беларускай зямлі ўсе карані Адама Міцкевіча. З беларусаў паходзіць увесь род Міцкевічаў. Тут, на Беларусі, нарадзіліся і жылі яго бацькі. Тут, на хутары Завоссе, 24 снежня 1798 года ўбачыў свет і сам Адам Міцкевіч.

Уладзімір СОДАЛЬ.
НА ЗДЫМКАХ: Адам Міцкевіч. Афорт. Мастак Яўген ЦІХАНОВІЧ; гмах каледжа ў Парыжы, у якім Адам Міцкевіч, чытаючы лекцыі па славянскіх літаратурах, высокая і годна адгукнуўся і пра беларускую мову.

ПІСЬМЫ М. ЗАБЭЙДЫ-СУМІЦКАГА

ДА МАКСІМА ТАНКА

«ПРЫНОШУ РАДАСЦЬ ІНШЫМ...»

Роўна тры гады прамінула пасля назаўсёднага адыходу ад нас выдатнага беларускага паэта, аднаго з духоўных водцаў нацыі Максіма Танка. Яго жыццё і творчая дзейнасць былі надзвычайна багатымі, змештава насычанымі і шматстайнымі, у той ці іншай ступені яны мелі дачыненне да ўсіх вызначальных і адметных змен і зрухаў у гісторыі беларускага народа XX стагоддзя. Паэт актыўна спрычыніўся да нацыянальна-вызваленчага руху ў былой Заходняй Беларусі, працаваў там інструктарам ЦК камсамола, прайшоў ахвярнымі вогненна-халепнымі дарогамі ваеннага ліхалецця. Дзейнымі і выніковымі для яго і ўсёй нашай літаратуры былі пасляваенныя дзесяцігоддзі, якія напоўнілі раскрылі паэзіятворчы талент мастака. Працуючы галоўным рэдактарам часопіса "Польмя", старшынёй праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, з'яўляючыся дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР і СССР, старшынёй Вярхоўнага Савета Беларусі, ён своеасабліва каардынаваў усё нацыянальнае літаратурна-творчае жыццё, дынамізаваў ідэйна-мастацкія пошукі.

Максім Танк падтрымліваў цесныя сувязі з чытачамі, добра ведаўся з многімі знакамітымі людзьмі (прычым, не толькі ў Беларусі і былым Савецкім Саюзе) — пісьменнікамі, грамадска-культурнымі дзеячамі, палітыкамі... Цягам дзесяцігоддзяў варунаквы абставіны зводзілі яго з асобамі, якія пасля былі раскіданы па ўсім свеце. Да самых жыццёвых змкаў паэт цікавіўся іх лёсам, кантактаваў з імі, ліставаўся і інш.

Нядаўна, працуючы ў Беларускай дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва, давялося натрапіць на лісты да народнага паэта выдатнага беларускага спевака і педагога Міхася Забэйдзі-Суміцкага, які ўсё сваё пасляваеннае жыццё пражыў у Празе. Яны сведчаць пра высокую духоўна-светапоглядную супольнасць і падкрэсленую шчырадушнасць самаадносін двух маэстра, раскрываючы новыя характарыстычныя грані іх чалавечы і творчых індывідуальнасцей, з'яўляюцца ўдзячным матэрыялам у асэнсаванні некаторых аспектаў гісторыі нацыянальнага мастацтва.

Мікола МІКУЛІЧ,
кандыдат філалагічных навук,
загадчык кафедры беларускай літаратуры
Гродзенскага дзяржуніверсітэта імя Я. Купалы.

Прага, 15.5.1962.

Дарагі Яўгеніі Іванавіч!

З Мінска мне напісалі, што Ты ў Карлавых Варах адлучылаеш і што апублікаваны Указ аб узнагароджанні Цябе ордэнам Леніна ў сувязі з пяцідзесцігоддзем Савецкага друку. Прасілі перадаць Табе гарачыя віншаванні, што з радасцю раблю за іх і за сябе.

Як доўга будзеш у К. В.? Як сябе адчуваеш? Ці не магу быць Табе карысным? Ці не патрабуеш што з Прагі? Ці не хочаш у Празе затрымацца даўжэй? Напішы мне, зраблю ўсё, што змагу. Лічы мой "кут" сваім (і ўсё, што ў ім), калі захочаш быць маім госцем. Мо хочаш, каб да Цябе прыехаў у К. В., скажам, у нядзелю 20 ці 27 мая? (Магу і ў іншы дзень.)

Чакаю адказу, а пакуль што жадаю Табе і жонцы, калі яна з Табою, усяго ўсяго найлепшага.

Шчыра Твой М. Забэйда.

Р. С. Можаш мне затэлефанаваць (найлепш каля 18 гадзін).

Мой № 52565

"Не знаю, калі я паспеў пастарэць, Расстацца з юнацкімі марамі, Амаль развучыць смяяцца і пець, Узброіў свой нос акулерамі..."

Прага, 5.1.1963.

"...І ён успомніў свой край марозны і, як па матцы дзіцё, заплакаў".

Дарагі, харошы Максіме!

Калі я спяваў у Мінску на канцэрце, арганізаваным нашымі пісьменнікамі, дык, між іншым, сказаў, што многім забавязаны нашым пісьменнікам. Вось і цяпер яны, і ў першым радзе Ты, мяне моцна маральна падтрымліваюць. То кнігу прышлюць, то верш напішучы... А Твае пісьмы — гэта лепшае для мяне лякарства. Бо розных парашкоў ды пілюлек і ў нас даволі. Ды наогул лекаванне тут пастаўлена вельмі добра. Але "зуб часу" робіць сваё. І ўсё ж я, пакуль што, не здаюся: хачу вясной зноў паспяваць на Радзіме. Гатоўлю новы рэпертуар. Трэба толькі, каб Мінск у час звярнуўся ў Госконцерт у Маскве па дазвол. Без запысу з Госконцэрта наш Прагаканцэрт не зможа мяне да Вас паслаць, а калі б я сам паехаў, дык не змог бы там спяваць, бо гэта дзяржаўная (манапольная) арганізацыя (установы). Спадзяюся, што ў Мінску нехта што трэба робіць (так мы перад маім ад'ездам дагаварыліся). Але буду Табе ўдзячны, калі знойдзеш час і зацікавішся гэтай справаю бліжэй. Ведаю толькі, што пры добрай арганізацыі мае паўторныя выступленні мелі б яшчэ большы поспех, і арганізатары маглі б на гэтым зарабіць. Памятаю, у Віцебску на канцэрце слухачы чакалі больш поўгадзіны каля аўтобуса, у якім мяне адвозілі да гатэлю, і казалі, што калі б раней было вядома, хто да іх прыехаў, дык зал не памясціў бы ўсіх, хто хацеў бы паслухаць свае песні. І ў іншых гарадах казалі, што плакаты былі расклеены вельмі позна і было іх мала. Апрача таго, плакаты былі вельмі агульныя: па іх не можна было дагадацца, што

(якога кампазытара) на канцэрце пачуеш. На 11 выступленняў ні адна друкаваная праграма! Гэта ўсё не трудна злепшыць, таму аб гэтым і пішу. Галоўнае, аднак, у час прыслыць у Прагаканцэрт запысыны, бо пры першым падарожжы апрача заграчнага пашпарта, які прыпадкова ўзяў раней, на руках не меў нічога. І калі б у Мінску нам не выйшлі на сустрэчу, дык мы з Кожынам не ведалі б, што і рабіць. І ўсё ж успаміны аб гэтым падарожжы ў нас са Здзенькам такія, што мы хацелі б гэта падарожжа паўтарыць. Добра было б выступіць і ў Вільнюсе. Адтуль мне напісалі, што многія, слухачы расказ аб тым, як было ў Мінску, плакалі, што не маглі пачуць сваіх песень.

Трэба было б наспяваць і новыя грамплацінкі, бо ранейшыя ўсе распрададзены. І гэту справу трэба рабіць цераз Госконцерт у Маскве. Без дазволу адтуль, здаецца, нямажна і па Мінскім радыё выступіць. (Можна, памыляюся?!)

Мушу сказаць, што пасля выступленняў на Беларусі шмат хто перастаў думаш, што Мінск — гэта правінцыя. Адным словам, мне здаецца, што пакуль яшчэ спяваю, гэтыя выступленні трэба паўтарыць. А кончу Тваім прыгожым жадааннем: "Так хацелася б, каб у гэтым новым годзе больш у нас было харошых сяброўскіх сустрэч, каб усё былі жывы, здаровы, каб яшчэ больш нарадзілася харошых песень, больш было радасных дзей і жыццё". Ад сябе яшчэ дадам: каб Твае вершы трапілі ў сэрцы тых, для каго Ты пішаш. Каб рабілі людзей лепшымі!

Шлю ўсім сябрам сардэчныя прывітанні і найлепшыя пажаданні. (Любоў Андрэеўне асобна!)

Твой удзячны Міхась Забэйда.

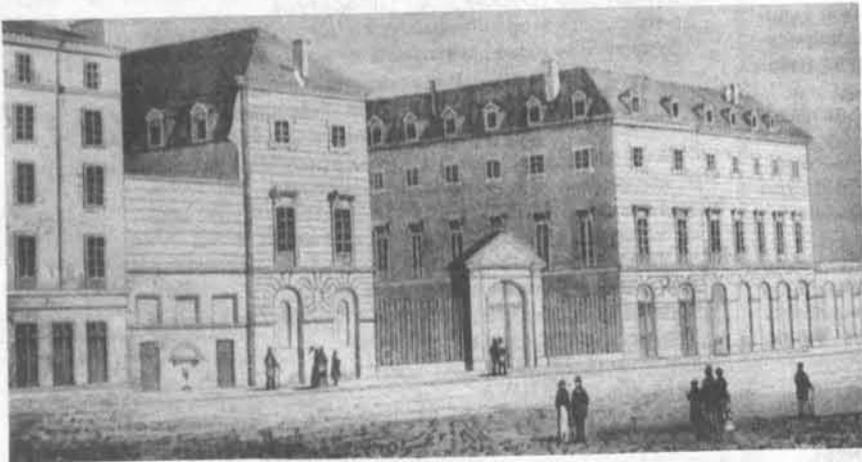
Р. С. Аб рамане "Людзі на балоце" чуў, але не чытаў, бо тут яго няма. Мо патрабуеш што з Прагі? Толькі напішы рад. прышлю.

М. З.

2.2.1964.

Дарагі, мілы дружа, Максіме!
Пішу Табе яшчэ з бальніцы, але з надзеяй, што адгэтуль выйду. (Пару дзён таму назад думаў, што вынасуць.) Аперацыя адбылася 5.1. г.г. Рабіў сам кіраўнік, дацэнт доктар Пачас. Але пасля аперцыі насталі розныя камплікацыі. Дагэтуль не маю нармальнай тэмпературы. Аднак адчуваю сябе ўжо лепш і вясной думаю спяваць. Калі захочаце, дык і да Вас прыеду. Прыемнай неспадзяванкай было тое, што да мяне, адзінокага, у дні адведзін прыходзіла столькі людзей, што не толькі я, але і іншыя пацыенты дзівіліся. І толькі за песні!.. Перадай, калі ласка, усім сябрам вялікую падзяку за іх шчырыя словы спагады ў маім няшчасці. Памаленьку буду ім адказваць. А цяпер жадаю Табе, Твай сям'і і супольным знаёмым многа-многа шчасця.

Абдымаю.
Твой Міхась Забэйда.
(Працяг будзе).

КОЛАС НА ПУХАЎШЧЫНЕ

Мінулі леташнія юбілей сьлінных песняроў зямлі беларускай — Янкі Купалы і Якуба Коласа. Шкада, але 115-я ўгодкі класікаў айчынай літаратуры не сталі падзеямі агульнадзяржаўнай значнасці. Вось і падрыхтоўка да святкавання 200-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча набывае на Беларусі маштабнасць. Хаця можна і паспрачацца: маўляў 200 — гэта зусім не 115 гадоў... Ды і Міцкевіч... І ўсё ж Купала, Колас — тое сонца, якое жыцьцём цяплом увесь наступны лёс айчынай літаратуры. І калі агульнабеларуская ўвага да класіка летась не выявілася ва ўсю моц, не сталася масавай з'явай, то на Пухаўшчыне, прыкладам, было зроблена ўсё магчымае і, мажліва, нават болей дзеля ўшанавання памяці Якуба Коласа.

ДАСЛЕДЧЫКІ. МЯСЦОВЫЯ РУПЛІЦЫ КОЛАСАЗНАЎСТВА

Повязь Якуба Коласа з Пухаўшчынай — справа вядомая. З пачатку 1930-х гадоў пясняр палюбіў гэтую старонку. Вусце, Талька, Загібелька, Балаце, Беразянка, Падбярэжжа — вось пухавіцкія вёскі, дзе ладзіў летаванне сваёй сям'і Канстанцін Міхайлавіч. Тут пісаліся многія творы. Тут Коласа памятаюць і зараз. Ёсць сведкі блукання яго па грыбных мясцінах, рыбацкіх захапленняў паэта.

Зразумела, што найбольш цэласна матэрыялы пра пухавіцкі перыяд у жыцці і творчасці Якуба Коласа прадстаўлены ў мінскім мемарыяльным музеі паэта. Але і на Пухаўшчыне, аказваецца, не абыходзілі не абыходзіць увагай коласазнаўчы накірунак у літаратурна-краязнаўчай рабоце. У турна-краязнаўчай рабоце. У гэтай справе заклаў светлай пачынаць Анатоля Ярохіна. Будучы мясціна Кіраўніцтва пухавіцкай палюбіў пухавіцкую старонку, даследаваў таямніцы яе гісторыі. І яшчэ да 90-годдзя з дня нараджэння Якуба Коласа ў 1972 годзе надрукаваў у пухавіцкай «раёнцы» вялікі нарыс «Якуб Колас і Пухаўшчына». Фактычна ў той публікацыі — ачыны будучай кнігі. Але асобным выданнем, на вялікі жаль, нарыс так і не пабачыў свет.

Выключна шмат па росшыку сведкаў Коласавага жыцця на Пухаўшчыне зрабіў працягвае рабіць дырэктар Светлаборскай сярэдняй школы Браніслаў Зубкоўскі. Ім распрацаваны маршрут турысцкіх вандровак па коласавых мясцінах. Плён коласазнаўчых доследаў Браніслава Зубкоўскага — рукапіс дакументальна-мастацкай кнігі. Шкада толькі, што і яна таксама можа застацца ў рукапісе. Але ўжо добра тое, што даследаванні праведзены. Нямаюць коласазнаўчых публікацый па Браніслава Зубкоўскага з'явілася на старонках многіх газет і часопісаў. У раённай бібліятэцы, што месціцца ў Мар'інай Горцы, усе гэтыя публікацыі «запратакаліраваны» бібліяграфічнымі карткамі, сабраны ў асобныя папкі. Значыцца, праца не марная. Наступнікі могуць карыстацца.

Сёння коласазнаўства так ці іначай выяўляе сябе ў працы Пухавіцкага раённага краязнаўчага музея. Здымкі Якуба Коласа, яго сям'і зберагаюцца ў музеі дзіцячага санаторыя «Пухавічы».

КОЛАСА ВЕДАЕ І ШАНУЕ КОЖНЫ ВУЧАНЬ

Леташні коласавы юбілей стаў прычынай правядзення на Пухаўшчыне коласавых дзён. У школах раёна ці, на крайні выпадак, у большасці з іх прайшлі ранішнікі, ве-

чарыны. Як ніколі за апошнія гады, да вучняў Пухаўшчыны прыйшлі ў госці пісьменнікі. Генрых Далідовіч, Васіль Шырко — у Талькаўскую сярэднюю школу. Міхась Зарэмба, Мікола Жыгоцкі — у Пухавіцкую. І ўсюды гаварылі пра веліч, шматграннасць пазычнага таленту Коласа.

Бываючы на сустрэчах, прымеркаваных да коласавых дзён, пераканаўся: дзеці ўважліва слухаюць мінскіх гасцей. Яно і зразумела, бо не часта даводзіцца сустракацца з аўтарамі тых кніг, якія бачыш у бібліятэцы. Падумалася і пра тое, што пры сучасных умовах, калі гэтэлыкі страт дзеева на ніве духоўнасці, трываць трэба сувязі пісьменніка са школай. Толькі ў Мар'інай Горцы — пяць сярэдніх школ. Ці часта туды прыходзяць пісьменнікі? І хто вінаваты ў адсутнасці такіх вольных сувязяў?

А ўвогуле школа — значны, важкі асяродак для ўтрымання і развіцця коласавыя прысутнасці на Пухаўшчыне. Будзем спадзявацца, што арганізатары народнай асветы ў Пухавіцкім раёне гэта разумеюць.

ПАМЯТКІ

Калі параўноўваць зробленае па ўшанаванні памяці пра Коласа на Стаўбоўшчыне і на Пухаўшчыне, то, канешне ж, старонка, якая дала пэту жыццё, паперадзе краіны ўсёй. Філіялы мінскага музея, драўляная скульптура, памятнае камяні, шматлікія святы, фестывалі... На Пухаўшчыне летась пачатак такой работы выразна абазначаны. У Талька адкрыта мемарыяльная цы адкрыта мемарыяльная дошка ў знак таго, што ў вёсцы летававу Колас, што любавуся характаром і сціплай рачулкі Талька.

**Талька — слаўная рачулка,
Грунт яе пясчаны.
Бераг мяккі, як падушка,
Дзірваном засланы.
Луг квяцісты**

**на ўзбярэжжы,
А трава, як лава.
На грудях дубы, як вежы,
Паглядзець цікава,
А буслоў тых і не злічыш —
Цэлыя брыгады!**

Можна было б заўважыць сціпласць тае талькаўскай дошкі, тое, што яна зроблена зусім не мінскім скульптарам. Але на сёння галоўнае, што многія наведвальнікі чыгуначнага вакзала ў Тальцы сустракаюцца вачыма з сціплым надпісам.

Уразіў мар'інагорцаў, пухавічан і вялікі коласавы вечар, які быў наладжаны ў гарадскім Палацы культуры ў Мар'інай Горцы. Сярод гасцей былі малодшы сын паэта — доктар тэхнічных навук Міхась Міцкевіч, унучка Коласа — Марыя Міцкевіч. Дыялог з удзельнікамі вечарыны вялі вядомыя пісьменнікі — землякі

(Заканчэнне на 8-й стар.)

70-гадовы юбілей адзначыла Магілёўская вучылішча культуры. За гэты час у яго сценах атрымалі высокую прафесійную падрыхтоўку больш за 16 тысяч выпускнікоў. Цяпер гэта кіраўнікі гурткаў мастацкай самадзейнасці, выкладчыкі школ мастацтваў і дзіцячых мастацкіх школ, метадысты-арганізатары і г. д. Валодаючы сучаснай матэрыяльнай базай, высокакваліфікаванымі выкладчыцкімі састаў вучылішча і сёння рыхтуе новыя кадры, каб папаўняць шэрагі работнікаў культуры.

НА ЗДЫМКУ: загадчык аддзялення дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Уладзімір ПАХАЎЦАЎ на занятках па кераміцы.

Фота Мікалая ЦІТОВА, БелТА.

ВАЛЕНЦІЙ ВАНЬКОВІЧ ВЯРТАЕЦА НА РАДЗІМУ

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

Пахаваны на могілках Манмартра Сэн-Дэні.

Здавалася б, кропка пастаўлена, і імя мастака далучыцца да шэрагу іншых выдатных беларускіх імёнаў, якім воляй лёсу і абставін накіравана сысці ў гістарычны і культурны нябыт менавіта на радзіме. Але, на шчасце, дзякуючы намаганням зацікаўленых, неабыхавых людзей, так не здарылася. Замест таго каб беззваротна згинуць, да жыцця вяртаецца яшчэ адзін, зусім не на-

даносацца гукі старадаўняга фартэпіяна (якое сапраўды маецца), і, нібыта насустрач ім, цягнуцца пышныя духмяныя галінкі бэзу... Прыгожа! Дырэктар музея «Дом Ваньковічаў» Наталля Сычова і намеснік дырэктара па навуковай працы Нацыянальнага мастацкага музея, адзін са старэйшых музейных работнікаў Беларусі, Ірына Паншына вераць: так абавязкова будзе!

Што ж, справы рухаюцца. Але... Сумна канстатаваць: сёння ў Беларусі няма ніводнай (!) арыгінальнай работы Валенцыя Ваньковіча. Затое яны ёсць у музеях Вільнюса і Варшавы. Здавалася б,

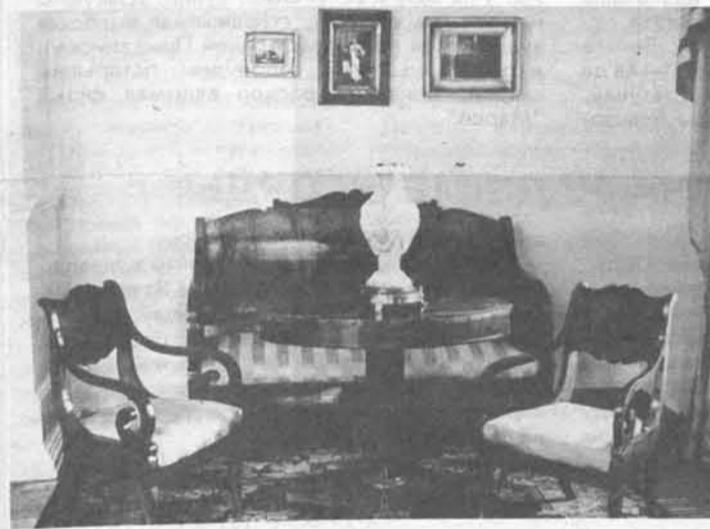
прац Ваньковіча, робяць захады, каб арганізаваць выставу — хаця б з 8—12 карцін мастака... Дарэчы, у музеі ёсць адзін невялікі партрэт кагосьці з членаў сям'і Манюшкаў, які можа належаць пэндзлю Валенцыя Ваньковіча. Але прыйсці да канчатковай высновы пакуль немагчыма: няма з чым параўнаць атрыманы даныя хімічнага і спектральнага аналізу гэтага палатна.

Ды і ўвогуле, дом Ваньковічаў — хутэй, агульная ілюстрацыя жыцця і быту беларускага дваранства пачатку XIX стагоддзя, чым рэстаўрацыя канкрэтнага жылля сям'і Ваньковічаў. У інтэр'еры памяшканняў толькі адна рэч, як лічаць супрацоўнікі музея, капіцы ў рэальнасці належаў гэтай сям'і — белая мармуровая станковая скульптура. Яе адкапалі ў тады яшчэ руінах дома жыхары суседніх кварталаў, а пазней прапанавалі музею купіць. Астатняе, безумоўна, таксама сапраўднае рэчы таго часу, але да дома Ваньковічаў ніякага дачынення не маюць. Мэбля, вялікае люстра, свяцільнікі, фарфор, габелены набываліся ў антыкварных магазінах Расіі, сядзібныя партрэты — з фондаў Нацыянальнага музея, дзе ў сувязі з гэтым вельмі задаволены: дзякуй Богу, усё гэтае багацце больш не будзе хавацца ў запасніках. Дарэчы, сядзібныя партрэты, што экспануюцца ў залах дома Ваньковічаў, сабраны і прывезены з розных куткоў Беларусі. Няма ўжо тых маэнтаў, сцены пакоюў якіх упрыгожвалі гэтыя карціны: час зруйнаваў нават сліды многіх сядзіб. Тым бош прыемна і каштоўна, што гэтыя мастацкія «сіроты» ўрэшце атрымалі свой новы прытулак. Верыцца: дом Ваньковічаў стане гасцінным і ўтульным і для рэчаў, што яго упрыгожваюць, і для людзей, якія знойдуць тут сапраўдную прыемнасць для душы і сэрца.

Галіна УЛІЦЕНАК.

НА ЗДЫМКАХ: інтэр'ер музея В. Ваньковіча ў Мінску; адзіная рэч у музеі, якая належала дому Ваньковічаў.

Фота Віктара СТАВЕРА.

мы, сведка мінулага, якое хаця пайшоў ад нас, але ўсё ж такі не памёрла. У чарзе на хуткае «ўзаскрасненне» — выдатны помнік пачатку XIX стагоддзя «Дом Ваньковічаў» (а ў перспектыве і цэлая сядзіба).

У Беларусі Валенцій працаваў цэлае дзесяцігоддзе і меў некалькі майстэрняў — у Малой Сляпянцы і Мінску. Дом, пра які ідзе размова, месціўся на Валоскі вуліцы Верхняга горада і належаў стрычанаму брату мастака Эдварду. Менавіта тут збіраліся мастакі, паэты, музыканты, увагуле мясцовыя дваранскія інтэлігенцыя. На працягу некалькіх дзесяцігоддзяў дом Ваньковічаў лічыўся сапраўдным цэнтрам культурнага жыцця горада. Сёння арганізатары музея «Дом Ваньковічаў» мастацтва і культура першай паловы XIX стагоддзя імкнуцца аднавіць былое, зрабіць так, каб і праз доўгія-доўгія гады тут зноў загучала музыка, прыгожае літаратурнае слова, пачалі адкрывацца вернісажы... Спачатку — у гасцеўні галоўнага збудавання — самім панскім доме, а пазней у спецыяльна для такіх мэт прыстасаваных памяшканнях былога гаспадарчага флігеля, якога пакуль, праўда, яшчэ няма, але які праз нейкі час (вось толькі — калі?) мяркуецца быць. Да таго ж у плане аўтараў — прыгожы сад вакол лабудой і бюст Валенцыя Ваньковіча побач з галоўным уваходам у дом. Вядомы беларускі скульптар Уладзімір Слабодчыкаў ужо працуе над гэтым помнікам. Уявіце: з расчыненага ачна

найперш бачыцца: паспрабаваць купіць там хаця б некалькі карцін, ды зноў-такі — грошай не хапае. Канешне, беднасць — не загана, але нельга забываць, што і ў беднасці існуе пэўная рыса, пераступаць якую проста небяспечна, бо зваротнага шляху ўжо можа і не быць. Асабліва ў такой тонкай, далікатнай сферы, як духоўнасць і культура цэлага народа.

А пакуль кіраўніцтва Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі шукае якое-небудзь выйсцё: закаралі ў Польшчы і атрымалі копію таго знакамітага партрэта Адама Міцкевіча (у абмен на аналагічнага пана паслугу для палякаў), рыхтуюць каталог

БЫВАЙ, ЛЕЦЕЙКА!

Генадзь АЎЛАСЕНКА

РАЗВІТАННЕ З ЛЕТАМ

(ТРЫПЦІХ)

I
Дзень дагарае,
нікне пакрысе...
(I сонца
без адзінай хмаркі села).
Трава,
што вельмі хутка стане
сенам,
апошні раз

купаецца ў расе...
Апошні раз
купаецца ў расе
трава,
што вельмі хутка стане
сенам...

Bo сонца
без адзінай хмаркі села...
I ноч
ужо праходзіць пакрысе...

II
Ноч маланкамі
зіхаціць,

пахне верасам
па лясках...
Вельмі хутка
лета ляціць...
А чаму!
Не ведаю сам!
Мо таму,
што доўга чакаў!
Мо таму,
што штосьці шукаў!
Ад мінулага
ўсё ўцякаў...
Аднаго сябе
ашукаў...

Ab адным
даведаўся сам —
што за ўсё
патрэбна плаціць...
Пахне верасам
па лясках...
I так хутка
лета ляціць...
III
Жнівень...
Салодкі
і крышачку горкі...

З чорнага неба
падаюць зоркі.
Падаюць зоркі...
(Так павялося).
Жнівень...
А колькі ж яго
засталося!
Ветразі хмар
праплываюць над намі,
па-над зямлёй
туманы дыванамі...
Спеюць брусніцы
ў лясных баравінах...
I журавіны...

АРХЕОЛАГІ НА БЫЛОЙ ПРЫДЗВІНСКАЙ

Завяршаюцца археалагічныя раскопкі ў зоне новага будаўніцтва на гістарычнай вуліцы Талстога ў Віцебску. Як адзначыла старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Вольга Ляўко, выяўлены рэшткі забудовы ад XI—XII да XVII стагоддзяў. Знойдзены рэшткі чоўнаў, папаяўкі, драўляны посуд, бронзавы бранза-

лет. У адным доме XII стагоддзя адшукана вялікая колькасць шклянных бранзалетаў. Магчыма, у ім жыў ювелір альбо купец. Дзякуючы намаганням вучоных, старажытная віцебская вуліца, якая называлася раней Прыдзвінскай, можа мець свой сапраўдны гістарычны выгляд. Фінансуе раскоп вядомая фірма "Марко".

ПЛЕНЭРЫ НА РАДЗІМЕ Н. ОРДЫ

Некалькі гадоў назад на Брэстчыне быў утвораны грамадскі фонд Напалеона Орды. Арганізацыя праводзіць немалую навукова-асветніцкую работу ў асэнсаванні жыццёвага і творчага шляху вядомага мастака і кампазітара XIX стагоддзя, прымае захады для адкрыцця музея-сядзібы ў вёсцы Варацэвічы Іванаўскага раёна — на яго радзіме. Фонду належыць таксама ініцыятыва правядзення

штогадовых пленэраў на Палессі. Сёлета адбыўся ўжо трэці пленэр з удзелам Генадзя Сурмы, Міхаса Кебеца, Язэпа Крупскага і іншых мастакоў-берасцейцаў. На гэты раз яны працавалі ў Опалі і яго ваколіцах, іхняй працы спрыяў тутэйшы калгас. З цягам часу на радзіме Напалеона Орды мае адкрыцца карцінная галерэя. Ужо створана добрая аснова для гэтага.

«З ДАЗВОЛУ КАРАЛЯ І ВЯЛІКАГА КНЯЗЯ»

РЫЦАРЫ ЕЎРАПЕЙСКОЙ САРМАТЫ

На двор да аднаго заможнага шляхціца чына і з цікавасцю на твары ўязджае запрошаны гасць з далёкай Балоні. Гаспадар з шчырым гонарам паказвае сваю радавую сядзібу, галоўны аб'ект якой — драўляны палац у мясцовым стылі.

— О, які цуд! — аддаючы даніну моманту, усклікае чужаземец, чым бясконца ўлагоджае пачуцці зямляніна, і завяршае: — Я ніколі ў жыцці не бачыў так прыгожа складзеных дрoў!

Стары дваранін з тых, што служылі яшчэ Жыгімунту Аўгусту, зжэка захварэў. Лекар, які абследаваў яго, безнадзейна махнуў рукой, што ўсе зразумелі, як блізкі канец. Паколькі сваякоў у вяльможы не было, то некалькі знаёмых дваран, а за імі і слугі кінуліся ў пакой паміраючага, каб прыхапіць нешта каштоўнае з маёмасці. У імгненне вока ўсё было разрабавана. Засталіся толькі дзве жывё-

лінкі, што неяк суцэшалі адзінокага саноўніка на сконе жыцця: маленькая малпа ды сабачка. Раптам малпа, як бы нагледзеўшыся на людзей, што паспешна хапалі розныя рэчы, выцягнула з-пад галавы свайго гаспадара падушку і пабегла з ёю ў куток. Собачка кінуўся ўслед з шалёным брэхам і стаў цягнуць тую падушку да сябе. Ад гэтага вэрхалу і тузаніны дваранін ачуўся і, угледзеўшы прычыну, расмяяўся: "О, Божа! І яны б'юцца за маю спадчыну". Ад гэтага смеху яму стала лягчэй, а праз некалькі дзён ён зусім ачунаў.

У нейкім сяле, дзе пражывала адна збяднелая шляхта, гаспадыня-шляхцічка паслала сваю дзеўку-прыслугу да суседкі-шляхцічкі з просьбай пазычыць мяшок. Тая адказала: "Кланяйся сваёй пані і перадай прабацэнне, што мяшка пазычыць не магу, бо адзін мяшок накінуў на сябе старэйшы сын і пагнаў свіней у поле, пад другім — спіць малодшы паніч, а больш мяшкоў няма".

З кнігі Л. КАЗЛОВІЧА.

КОЛАС НА ПУХАЎШЧЫНЕ

(Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.)

Коласа Генрых Далідовіч, Казімір Камейша, Яўген Хвалеі. Што цікава, у свяце паззіі прынялі ўдзел і знакамітыя землякі пухаўчан. Сярод іх — і акадэмік С. Астапчык. Імя Коласа, работа па яго ўшанаванню — усё гэта паяднала розных людзей, што само па сабе таксама з'яўляецца важкім плёнам.

УВАГА ЎЛАДЫ, ІНІЦЫЯТЫВА ГРАМАДСКАСЦІ

Коласаўскія дні на Пухаўшчыне пераконваюць: мясцовая ўлада асэнсавана ставіцца да культурна-асветніцкай работы. Вось і старшыня Пухавіцкага райвыканкома Фёдар Супрун быў удзельнікам многіх мерапрыемстваў, актыўна выступаў. Шмат намаганняў у арганізацыю коласаўскіх дзён на Пухаўшчыне ўклаў намеснік старшыні райвыканкома Тамара Шчакоціна, загадчык аддзела культуры Яўген Сушко. Душой многіх ініцыятыў, чалавекам, які шмат зрабіў для іх рэалізацыі, з'яўляецца дырэктар раённага краязнаўчага музея Аляксандр Прановіч.

Асобна трэба сказаць пра мясцовую раённую газету "Пухавіцкія дні". Болей як дзесяць коласазнаўчых публікацый было змешчана на яе старонках у лістападзе і на пачатку снежня. А яшчэ ж і на

працягу ўсяго года друкаваліся цікавыя артыкулы коласаведа Браніслава Зубкоўскага. Здавалася б, усе гэтыя наробкі досыць сціплыя. І тым не меней для Пухаўшчыны і для памяці пра Коласа досыць важкія, істотныя.

ПЕРСПЕКТИВА. МАРЫ, ЖАДАННІ

Побач з адной з коласаўскіх вёсчак — Падбярэжжам — ёсць выдатная паляна, дзе звычайна праводзіліся раённыя святы, фестывалі. Мо ўжо ў 1998 годзе ля Падбярэжжа пройдзе коласаўскі фестываль паззіі? Няўжо не прыйдуч людзі паслухаць сапраўдных майстроў вершаванага слова? Мо зверне ўвагу каторае з дзяржаўных выдавецтваў і на рукапіс краязнаўчых апавяданняў Б. Зубкоўскага пра Коласа? Добра было б, каб хаця ў адной са школ Пухаўшчыны з'явіўся грамадскі філіял мінскага музея Якуба Коласа. Мо яшчэ ў гэтым альбо ў наступным навучальным годзе аддзел адукацыі абвясціць конкурс на лепшае сачыненне па творах Коласа?..

Пранановы, ідзі, праекты можна і трэба доўжыць. З часам, веру, яны ўвасобіцца ў рэальнае жыццё. Прычына такой веры — прысутнасць на Пухаўшчыне людзей, здольных збіраць і зберагаць памяць пра вялікага паэта.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ.

Намеснік рэдактара
Дзіяна ЧАРКАСАВА

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства «Радзіма»).

НАШ АДРАС:
220005, Мінск, праспект
Ф. Скарыны, 44.

Тэлефоны: 213-31-97,
213-32-80, 213-30-15, 284-76-56,
213-37-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтара,
матэрыялы якіх друкуюцца на старонках
«Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета набрана, звярстана і аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку» (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77). Тыраж 1 835 экз. Індэкс 63854. Зак. 1240. Падпісана да друку 17.08.1998 г. у 12.00. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.